

Irastortza Goikoa

(Iortza Txiki edo Goikoa)

IBARGUREN ETXABE familia

IORTZA TXIKI Elbarrena auzoko baserria da. *Iortza* baserriaren gain aldean dago. Bere inguruko baso eta zelaian izenen artean dauzkagu *Etxaburu*, *Borda azpi*, *Soro txiki*. Bertako seme Martin Ibar-gurennek dioenagatik parajearen izena *Ibarguren* da, baina ez du zerikusirik orain baserrian dagoen abizenarekin.

Baserritik errepide bitartean *Amundarain* erreka pasatzen da. Oinez herriko plazatik ordu laurdene-ra dago eta lantegira, Beasaingo Fabrika Handira, hogeiren bat minutu edo behar zuten bizikletan. Garai batean Gaintzako bidea etxe ondotik pasatzen omen zen.

Etxejabe dira *Iortza Txiki*koak 1850az geroztik, baina baserria erosi zutenak artzainak izan eta hainbat gorabehera ibili zuten. Antza denez, karlistada garaian, karlisten alde dirua biltzeko, herri-sailak eskuratuko zituzten, dirua ematen zutenak. *Andurioko* sailak 90.000 errealetan erosi omen zituzten. Karlistek gerra galdu orduko, ordean, sail haiek berriz herri-lur bihurtu ziren eta orduan, garaiko *Iortzako* nagusiak –*Otsaitzatik* etorria omen zen– lehendik zeuzkan baserriak (*Zubieta*, *Eskribau* eta *Ausoegi*) saldu behar izan omen zituen *Iortza Txiki* baserria erosteko, eta Martin Ibar-gurennek dio, esaten zutela dirua hartu “mandoa” eta Tolosara hala joan omen zirela Juzgadura etxea ordaintzera.

Baserria 1910ean konpondu zuten eta konponketa hartan teilatua altxatu eta handitu egin zuten. Horregatik edo, orain *Iortza Goikoa* deitzen zaio, baina lehen txikiagoa edo izango zen eta *Iortza Txiki* ere bada bere izena. Hala ere, batzuek deitzen diote *Matazanea* ere, bertako seme batek, alkate izan zenak, zuen izengoitiagatik.

Joxe Bittor Irastortza, bertako semea, Maria Ageda Tolosarekin ezkondu zen eta hamar seme-alaba izan zituzten. Semeetako bi, Inazio eta Pedro, frentean hil ziren, gerra zibilean, nazionalen aldeko borrokan ari zirela. Kontatzen dutenez, bata jo tiroz eta hari laguntzea joanda anaia ere bota egin zuten. Joxe Bittor, *Mataza* ezizenez, Zaldibiko alkate izan zen Francoren altxamenduak *Muertzako* Joan Mendizabal, alkate abertzalea, kargutik kendu zuenean.

Baserrian baziren behiak, idiak (denera sei) konejuak eta oiloak eta Ordiziako ferian saltzen zituzten. Artaldea ere bazuten. Ehunen bat ardirekin. Baina Fabrika Handian aritzen ziren lanean gizonetzkoak.

Baserriko diru-iturri handia izan ohi zen sagarra. 1915 inguruan egokitu omen zen sagar-aroa, eta baita 1923-24 urteetan ere. Orduko hartan laurhun galdi sagar bidali omen zituzten itsasontzian Asturiasera. Gurdiko sei zaku sartzen omen ziren, hirurogei kiloak eta gurdiko lau pezeta jasotzen omen zuten. Sagardotarako izango ziren Asturias aldera bidalitako sagar horiek eta, batetik denboragatik eta bestetik zakuak hartutako zamagatik, “zukue” atera omen zitzairen sagar horiei itsasontzian. Eta hara iritsitakoan, hala ere, dena aprobeztatu omen zuten eta Asturiasetik bandera bat ere bidali omen zieten gogoangarri eta esker onez.

Joxe Ibar-guren bertako semea *Goskindi* baserriko Maria Etxaberekin ezkondu zen 1940ko hamarkadan eta *Iortza Txiki* jarri ziren bizi izaten. Hamar seme-alaba izan zituzten horiek ere.

Pasadizoak

Gerra garaiko ibilerak

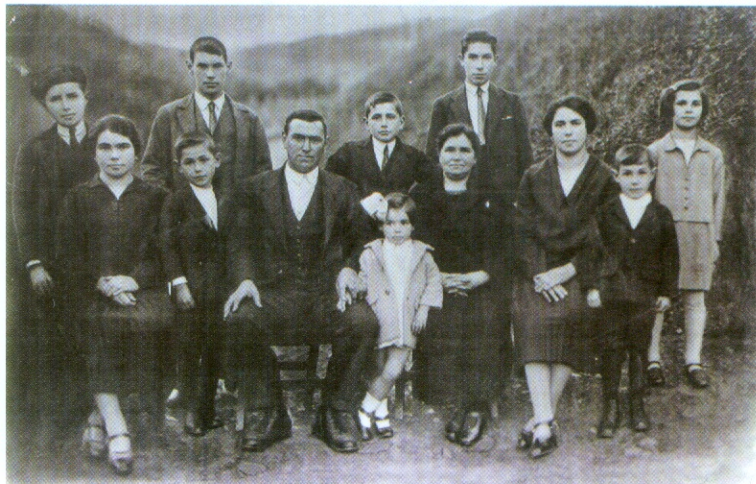
Bertako seme Martin Ibargurenek kontatzen du, *Diario Vasco*ko Ordiziako kronikan, nola, Espainiako gerra zibila piztu zenean, Antzuolan Marianistekin ikasten ari omen zen. Halako batean, abuztuaren 20an, gelako 46 taldekideei esan omen zieten maleta prestatzeko eta autobusean hartu eta Bilbora eraman omen zituzten, eta bertan Plaza Berriako 4. zenbakian izan omen zituzten 3 edo 4 egunez, milizianoek zainduta. Milizianoak desagertu omen ziren gero eta taldetan sakabanatu omen zituzten eta bera Garai herrira eraman omen zuten beste bost lagunekin. Handik, 1937 inguruan, Bilbora eraman omen zituzten Areetara, itsasontzi bat hartzera, baina itsasontzia ez omen zen agertu. Berriz Garaira joan eta handik Antzuolara bidea oinez egin ostean Antzuolan ez omen zen Marianisten zantzurik, eraikina erre egin omen zuten eta. Antzuolatik Zumarragarako bidea egin ostean etxera itzuli omen zen. Hala adierazten du Martin Ibargurenek, hamahiru urte zituen gazte baten gogoan berriz sarturik.

Arantza kendu arteko onik ez

Franco hil ondoren, Espainiako Leon herrian geran hildako errepublikarren gorpuak aurkitu eta lurpetik atera zituzten. Martin Ibargurenek, berri hura jakinda, berak gordeta zeukan sekretua azaleratu egin nahi izan zuen, alegia, **Iortza Txikiko** sagastian ere bazirela gorpuren batzuk lurperatuak, berak, gaztetxo zela, ikusi egin zuelako non eta nola lurperatu zituzten. Aranzadi Elkarteak abiatua zen gorpu horien identifikazio lanetan eta halaxe, Zaldibiko Udalarekin batera, harremanetan jarri ziren Aranzadiakoekin eta esan eta izan, Martinek esandako lekua arakatu eta hantxe aurkitu zituzten hiru gorpu. Oroimen historikoaren errekonstruzioaren geroztik egin den bideari begira urrats garrantzitsua izan zen, herrian hauts zaharrak harrotu zituen aurkikuntza hura.

Antton Ibarguren

Altzagako **Urruti Garai** baserrian jaio zen Antton Ibarguren abokatu laboralista eta Herri Batasunako politikari ezaguna **Iortza Txikiko** Ramon Ibargurenen semea zen. **Berdin** abokatu taldearen sortzailea eta EHNE baserriar sindikatuaren sortzaileetakoa izan zen. Bertsozale eta mendizale porrokatua, Himalaiako zortzi mila metroko tontor batetik jaisten ari zela zendu zen 1989an.

IBARGUREN TOLOSA familia. 1927

Joxe, Pedro, Antonio / Gregoria, Ramon, Bittor (aita), Inazio, Maria Ageda (ama), Joxepa Paula, Adriana / Maria Trinidad eta Martin.

Bittor Ibarguren "Mataza".

IBARGUREN ETXABE familia. 1970